

Публічне управління та адміністрування

УДК 351.711

Мамонова Валентина Василівна

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Mamonova Valentyna,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Professor of Management and Public Administration Department
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

ORCID: 0000-0002-0219-3884

**КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПОТЕНЦІАЛУ
ГРОМАДИ: МЕТОДОЛОГІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОНЯТТЯ
COMMUNAL PROPERTY AS A COMPONENT OF COMMUNITY
POTENTIAL: METHODOLOGICAL IDENTIFICATION OF THE
CONCEPT**

***Анотація.** У статті наведено результати дослідження сутності поняття «комунальна власність» крізь призму її методологічної ідентифікації як компонента потенціалу територіальної громади. Зазначено, що особливе місце серед компонент потенціалу територіальної громади займають об'єкти комунальної власності. Їх сукупність формує матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування. Проте поняття «комунальна власність» досі залишається не до кінця визначеним, що негативно впливає на результативність і ефективність механізмів управління її об'єктами.*

Зазначено, що відносинам власності історично належить вагоме

місце в суспільстві незалежно від його політичної та економічної систем, а витоки досліджень сутності поняття «власність» знаходять ще до нашої ери. Зауважено, що поняття «власність» має міждисциплінарний характер, тому необхідним є з'ясування його сутності з точки зору різноманітних наук, зокрема – філософії, економіки, юриспруденції та ін.

У стислому вигляді подано еволюцію законодавства щодо комунальної власності за часи незалежної України.

На підставі дослідження публікацій, що присвячені дослідженню поняття «комунальна власність», виокремлено три групи дискусійних думок: 1) комунальна власність є різновидом державної форми власності; 2) комунальна власність є колективною формою власності; 3) введення до вжитку нових термінів замість «комунальна власність». Аргументовано позицію авторки щодо кожної групи підходів.

Зауважено неоднозначність існуючого застосування поняття «спільна комунальна власність», підкреслена необхідність законодавчого унормування різновидів права спільної власності територіальних громад відповідно до Цивільного кодексу України.

Запропоновано розкривати сутність поняття «комунальна власність» крізь призму її методологічної ідентифікації шляхом інтегративного застосування кількох методів наукового пізнання, а саме – системно-структурного, політекономічного та соціального підходів. Системно-структурний підхід дозволяє відобразити множину об'єктів права комунальної власності, що мають різну природу і властивості. Політекономічний підхід має віддзеркалювати економічні відносини, що формуються у ланках місцевого господарства в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ у громаді. Соціальний підхід відсвічуватиме функціонування об'єктів права комунальної власності в соціальному середовищі.

Ключові слова: *потенціал, територіальна громада, право власності,*

комунальна власність, економіко-правові відносини.

Summary. *The article presents the research results on the essence of the concept of "communal property" through the prism of its methodological identification as a component of the territorial community potential. It is noted that a special place among the components of the territorial community potential is taken by communal property objects. Their aggregation forms the material and financial basis of local self-government. However, the concept of "communal property" still remains defined incompletely, which negatively affects the effectiveness and efficiency of mechanisms for managing its objects.*

Emphasized that the concept of "property" has an interdisciplinary character, therefore it is necessary to clarify its essence from the point of view of various sciences, in particular – philosophy, economics, jurisprudence, etc.

Concisely presented the evolution of the legislation on communal property during the times of independent Ukraine.

Based on the research of publications dedicated to the study of the concept of "communal property", three groups of debatable opinions have been distinguished: 1) communal property is a type of a state form of ownership; 2) communal property is a collective form of property; 3) introduction of new terms instead of "communal property". The author's position regarding each group of approaches is argued.

Noted the ambiguity of the existing application of the concept of "joint communal property" and necessity of legislative regulation of the various joint ownership rights of territorial communities in accordance with the Civil Code of Ukraine.

It is proposed to reveal the essence of the "communal property" concept through the prism of its methodological identification by integrative application of several methods of scientific knowledge, namely, system-structural, political-economic and social approaches. System-structural approach allows to display

multiple objects of communal property law, which have different nature and properties. The political-economic approach should reflect the economic relations formed in the local economy in the process of production, distribution, exchange and consumption of material goods in the community. The social approach will shed light on the functioning of communal property rights in the social environment.

Key words: *potential, territorial community, property right, communal property, economic and legal relations.*

Постановка проблеми. Успішність розвитку потенціалу територіальної громади залежить від багатьох факторів, одним з яких є стан системи управління ним, зокрема – впорядкування об'єктів управління (складників потенціалу громади) та чіткість розподілу повноважень серед суб'єктів управління (перш за все, органів публічного управління, а також інститутів громадського управління та бізнес-структур). Особливе місце серед компонент потенціалу територіальної громади займають об'єкти права комунальної власності, сукупність яких формує матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування. Разом з тим, поняття «комунальна власність» досі залишається не до кінця визначеним, що негативно впливає на результативність і ефективність механізмів управління комунальною власністю та обумовлює актуальність дослідження змістовної сутності цієї категорії понятійного апарату публічного управління та адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти управління комунальною власністю у цілому та окремими її об'єктами з початку 90-х років ХХ століття стали предметом наукових досліджень багатьох українських вчених і фахівців, перш за все, представників економічної і юридичної наук, а пізніше й науки державного управління: В. Алексєєв (проблеми комунальної власності, удосконалення управління нею); В.

Бабаєв (розкриття змісту комунальної власності); І. Бондаренко (правові питання комунальної власності як матеріальної основи місцевого самоврядування); Ю. Дехтяренко (щодо продажу комунальної власності); Н. Борсук (організаційне і правове забезпечення управління комунальною власністю); І. Дробот та А. Рачинський (формування відносин з управління комунальною власністю); Л. Музика (щодо права комунальної власності); О. Ольшанський (особливості формування та управління комунальною власністю); І. Салій (питання власності і муніципального управління в українських містах); М. Шкільняк (історико-правові аспекти управління комунальною власністю, управління комунальною власністю, критерії його ефективності) та ін.

Думаємо, що саме із-за нескінчених дискусій та наявності множини думок і підходів до трактування поняття «комунальна власність» відсутні статті щодо цього терміну навіть у ключових термінологічних глосаріях з публічного управління та адміністрування (Енциклопедичний словник з державного управління (2010), Енциклопедія державного управління у 8 томах (2011), Публічне управління: термінологічний словник (2018) та ін.).

Метою статті є обґрунтування підходу до визначення сутності поняття «комунальна власність» крізь призму її методологічної ідентифікації як компонента потенціалу територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Зі здійсненням децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні більше уваги приділяється спроможності територіальних громад щодо забезпечення свого функціонування і розвитку, що обумовило інтерес до наукових розвідок потенціалу місцевого самоврядування та формування різних підходів до його трактування та визначення структури. У даній статті не ставиться завдання дослідження потенціалу громад, тому лише окреслимо позицію авторки щодо прихильності до тлумачення поняття «потенціал території», визначеного О.В. Ольшанським як «сукупність

взаємопов'язаних ресурсів території, які використовуються для забезпечення життєдіяльності територіальної спільноти, а також відносин власності між їх володарями, яка має бути об'єктом управління для місцевих органів влади» [8, с. 221]. Виходячи з наведеної дефініції, зазначимо, що ключовим компонентом потенціалу територіальної громади, на нашу думку, є комунальна власність і ті відносини, які формуються в громаді у процесі управління її об'єктами, що й стало предметом даного дослідження.

Відносинам власності історично належить вагоме місце в суспільстві незалежно від його політичної та економічної систем, які, безперечно, обумовлюють модифікації власності, притаманні конкретному типу суспільства і виробничих відносин. Витоки досліджень сутності поняття «власність» знаходять ще до нашої ери, посиляючись на праці Аристотеля і Платона. Англійські і німецькі філософи XVII-XIX ст. (Д. Локк, Р. Оуен, Г. Гегель та ін.) висловлювали різні, нерідко суперечливі, погляди на розуміння категорії «власність».

Вважаємо, що поняття «власність» має міждисциплінарний характер, тому для всебічного розкриття необхідним є з'ясування його сутності з точки зору різноманітних наук, зокрема – філософії, економіки, юриспруденції тощо.

Так, філософи пов'язують власність з рівнем свободи, влади, добробуту, а у політичній філософії – з поняттям «соціальна справедливість» [12, с. 95].

В Юридичній енциклопедії (1998) власність визначено як «належність засобів і продуктів виробництва народів, а також відповідним фізичним або юридичним особам», а структура власності «розкривається через такі її елементи, як володіння, користування і розпорядження майном», при цьому підкреслюється, що проявляється власність через виробничі відносини (тобто як економічна категорія) [14].

Як економічна категорія, що відбиває «право володіння,

розпорядження та користування і майном, яке належить одній чи кільком особам», визначається власність в Економічному словнику (2006) [6, с. 48].

А в Економічному словнику-довіднику (1995) поняття «власність» представлено як суспільні відносини в їх різноманітній сукупності (економічних, соціальних, правових, психологічних, національних тощо), що прямо або опосередковано виникають між людьми у процесі привласнення предметів природи та вироблених благ (як матеріальних, так і нематеріальних) [4, с. 47]. Водночас виокремлюються економічна і юридична власність:

- економічна власність трактується як система виробничих відносин між суб'єктами власності (які представляють різні соціальні групи суспільства або є окремими індивідами), що формуються стосовно привласнення певних об'єктів в усіх сферах суспільного відтворення за всіма його стадіями (виробництво – обмін – розподіл – споживання) та має два прояви – кількісний (сукупність матеріальних і технологічних благ у суспільстві, множини об'єктів власності, у тому числі інтелектуальної) і якісний (процес привласнення суб'єктами засобів виробництва, робочої сили, предметів споживання, послуг тощо) [4, с. 48];

- юридична власність означає вираження волі певного суспільного класу (як великої спільноти людей, що займає певне місце у системі суспільного виробництва) шляхом її правового оформлення в юридичних актах і нормах як права власності та має два прояви: 1) вольове ставлення одних суб'єктів власності (груп суб'єктів) до інших суб'єктів (груп суб'єктів) стосовно права на певні об'єкти власності; 2) вольове ставлення людини до речей, які належать певній особі (певним особам) [4, с. 48].

Власність може бути реалізованою у різних формах. Свого часу Законом України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. № 697-ХІІ (втратив чинність у 2007 р. у зв'язку з прийняттям у 2003 р. Цивільного кодексу України) було встановлено, що в Україні власність функціонує у таких

формах: приватна, колективна, державна [9, ст. 2]. При цьому окремо виділялася виключна власність народу України на такі об'єкти права власності як земля та її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси континентального шельфу України та виключної (морської) економічної зони [9, ст. 9]. А до державної форми власності законом віднесено загальнодержавну (республіканську) власність і комунальну власність як власність адміністративно-територіальних одиниць [9, ст. 31]. Тобто комунальна власність визначалася не як окрема форма власності, а як різновид державної власності.

Між тим, термін «комунальна власність» вперше з'явився в законодавстві незалежної України у 1990 р. у законі «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування», прийнятому 7 грудня 1990 р., який у подальшому мав назву «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» і втратив чинність з прийняттям у травні 1997 р. Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зокрема, було встановлено, що комунальна власність, «яка служить джерелом одержання доходів місцевого самоврядування і задоволення соціально-економічних потреб населення відповідної території», є складником фінансово-економічної бази місцевого самоврядування (ст. 5) та «становить основу місцевого господарства» (ст. 7) [11].

У Конституції України, прийнятій у 1996 р., задекларовано кілька видів прав власності. Право власності Українського народу закріплено у статті 13, при цьому зазначається, що права власника від імені Українського народу здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право приватної власності визнається у статті 41. Окремо передбачено право власності на землю (стаття 14). А право державної власності ідентифікується через управління його об'єктами у статті 85 (як повноваження Верховної Ради України щодо затвердження переліку тих

об'єктів права державної власності, які не підлягають приватизації); у статті 116 (як функція Кабінету Міністрів України щодо управління об'єктами державної власності); у статті 143 (як зобов'язання держави передавати органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності для здійснення окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих їм законом). Комунальна форма власності як власність територіальної громади прямо не стверджується у статті 142, де йдеться про матеріально-фінансову основу місцевого самоврядування та наводиться перелік її складників, а постає у положенні щодо можливості громад об'єднувати об'єкти комунальної власності на договірних засадах. А у статті 143 зазначається, що громади управляють майном, що є у комунальній власності. Крім того, у статті 41, присвяченій праву приватної власності, є положення щодо можливості громадян для задоволення своїх потреб користуватися об'єктами права державної та комунальної власності [7].

У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997) у першій же статті визначено право комунальної власності як право територіальної громади володіти, користуватися і розпоряджатися майном, що належить їй. Проте вважаємо, що у даному формулюванні право комунальної власності є не виправдано обмеженим лише майном, хоча у статті 60 цього ж закону воно має більш широке наповнення – зафіксовано право комунальної власності не лише на рухоме і нерухоме майно, а і доходи місцевих бюджетів та інші кошти; на землю та інші природні ресурси; на житловий фонд та нежитлові приміщення; на підприємства, установи і організації, а також на заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, соціального обслуговування; на інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти тощо [10].

Саме з початку 90-х років ХХ ст. у науковому колі розгорнулися дискусії стосовно категорії «комунальна власність», а також активізувався обмін думками у численних публікаціях. Здійснимо стислий огляд деяких з

них, які вважаємо спірними, з виокремленням трьох підходів: перший – комунальна власність є різновидом державної форми власності; другий – комунальна власність є колективною формою власності; третій – пропозиції щодо вживання нових термінів замість «комунальна власність».

По-перше. Припускаємо, що прихильники твердження «комунальна власність є різновидом державної форми власності» (Б. Адамов і Л. Кравчук та ін.) спиралися на ті положення Закону України «Про власність», які згадувалися у даній статті вище. Проте у Цивільному кодексі України (2003) чітко встановлено такі права власності за окремими її формами:

- право власності Українського народу (стаття 324);
- право приватної власності (стаття 325);
- право державної власності (стаття 326);
- право комунальної власності (стаття 327);
- право спільної власності (статті 355-372) [13].

Отже, у Конституції України задекларовано, а у Цивільному кодексі України закріплено приватну, державну і комунальну власність як окремі форми власності – тобто визначено законодавством. У зв'язку з цим не можемо не зробити ремарку щодо дивування стосовно наведення таких тверджень у термінологічних словниках:

- в Енциклопедії Сучасної України, електронна версія якої створена у 2014 р. (а том 7 з термінами на літери «Г» – «Ді» виданий у 2007 р.) – до державної власності «належить загально-державна, комунальна власність і власність державних підприємств» [5];

- в Економічному словнику, виданому у 2006 р. (коли вже чинними були Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Цивільний кодекс України) – «існує кілька форм власності: особиста...; колективна...; державна...; приватна...» [6, с. 48].

По-друге. Стосовно думки, що «комунальна власність є колективною формою власності». Ще у Законі України «Про власність» (1991) було

визначено суб'єктів права колективної власності, до яких віднесено колективи підприємств (у т. ч. сільськогосподарських), що утворені у різних організаційно-правових формах на основі об'єднання, передачі, викупу майна, а також громадські об'єднання (політичні партії, професійні спілки, релігійні організації тощо) [9, ст. 20]. Територіальної громади (у термінах цього закону – «адміністративно-територіальної одиниці») серед суб'єктів права колективної власності немає, що є логічним, оскільки поняття «колектив» за семантикою слова означає соціальну групу людей, об'єднаних не тільки спільними інтересами, а і спільною діяльністю (хоча слід визнати, що в останні роки зміст категорії «колектив» певною мірою переосмислюється).

Дискусійною вважаємо пропозицію відносити комунальну власність до групової власності, оскільки територіальна громада є сукупністю жителів, які згуртовані у спільноту перш за все спільними умовами життя (в межах села, селища, міста), а підставою формування групи є лише спільність поглядів (інтересів). Крім того, викликає сумніву поділ групової власності (без зазначення його критеріїв) на «дрібногрупову (колективну, корпоративну, кооперативну) власність; і великогрупову (державну, а також комунальну (муніципальну)) власність» з віднесенням комунальної власності саме до великогрупової [3, с. 164] – в Україні немало компаній, які за кількістю співробітників є значно більшими за деякі територіальні громади. Так, за даними журналу Forbes Ukraine у 2021 р. у 100 найбільших приватних компаніях працювало понад 748 000 осіб («Метінвест» – 90 тис. осіб, ДТЕК – майже 70 тис. осіб, Fozzy Group – 65 тис. осіб, «АТБ-Маркет» – 55 тис. осіб тощо) [1]. Для порівняння – станом на середину 2020 р. Чугуївська міська громада налічувала менше 40 тис. осіб населення.

По-третє. Щодо пропозиції введення до вжитку нових термінів. Деякі автори вважають синонімічними поняття «комунальна власність» та «муніципальна власність» і широко використовують обидва з них. Не претендуючи на глибоке знання філології, все ж відзначимо, що на наше

переконання, «муніципальний» не є синонімом «комунальний», а є іншомовним словом, яке має подвійне значення – 1) як адміністративно-територіальна одиниця чи одиниця базового рівня місцевого самоврядування; 2) як орган місцевого самоврядування такої одиниці. Виходячи з цього, замінювати поняття «комунальна власність» на категорію «муніципальна власність» є некоректним. В. Алексєєв пропонує додатково до терміну «комунальна власність» ввести поняття «громадівська власність» щоб синхронізувати його з поняттям «територіальна громада» як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, віддзеркалити управлінську суб'єктність даної форми власності [2, с. 28]. Думаємо, що з теоретико-методологічних позицій у цьому є елемент раціональності, але в прикладному аспекті таке нововведення не мало б суттєвого позитивного значення, проте викликало б необхідність внесення змін до великої кількості законодавчих та інших нормативно-правових актів на всіх рівнях управління в державі.

У 2006 р. у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект про право комунальної власності та управління об'єктами права комунальної власності, об'єктами спільної власності територіальних громад, поданий групою народних депутатів. Ознайомлення з його текстом викликало певне «розчарування», оскільки абсолютно нових положень у законопроекті майже немає, проте мають місце дублювання з чинними законодавчими актами (зокрема, із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»), а також положення, що є суперечними відносно чинних норм, встановлених законодавством. Тому підтримуємо думку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо недоцільності прийняття цього проекту закону і повернення його ініціаторам на доопрацювання.

Наостаннє викладемо деякі міркування щодо поняття «спільна власність територіальних громад». У статті 142 Конституції України до

матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування, крім груп об'єктів, які вже згадувалися вище, віднесено також об'єкти спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст (ще й районів у містах з районним поділом), що перебувають в управлінні районних і обласних рад [7, ст. 142]. Тобто саме це положення Конституції закріплює таке явище як спільна комунальна власність. Проте у процесі його реалізації в практичній діяльності органів місцевого самоврядування виявилось немало труднощів, у тому числі щодо методологічної ідентифікації, що викликано множинністю суб'єктів права спільної власності територіальних громад та відсутністю регламентування їх правомочності щодо здійснення права спільної власності, поділу спільної власності, виділення частки із спільної власності тощо. Думаємо, що певне «підґрунття» для багаторічних спорів з цього приводу закладено у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» у статті 43. Серед переліку питань, як які вирішуються районними і обласними радами виключно на їх пленарних засіданнях, є два пункти (19 і 20), що стосуються об'єктів комунальної власності, але їхнє формулювання є нечітким і має різний контекст.

Так, у п. 19 статті 43 йдеться про вирішення районною чи обласною радою «за дорученням відповідних рад питань про продаж, передачу в оренду, під заставу об'єктів комунальної власності або прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності... що забезпечують *спільні потреби територіальних громад...*» (курсив авторки) [10, ст. 43]. Іншими словами, йдеться про повноваження районних і обласних рад щодо використання об'єктів комунальної власності і розпорядження ними для забезпечення *спільних потреб територіальних громад* району або області – за наявності доручення відповідних місцевих рад (яких саме – чомусь не зазначається, хоча за промовчанням зрозуміло, що йдеться про сільські, селищні і міські ради територіальних громад, які знаходяться у відповідному районі чи області).

А у п. 20 статті 43 зазначається, що районна чи обласна рада вирішує питання «щодо управління *об'єктами спільної власності територіальних громад* сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад» (курсив авторки) [10, ст. 43]. Тобто вже йдеться саме про *спільну власність територіальних громад* (до речі, тут виникає ще одна дискусія – щодо власності районів у містах з районним поділом, але це є предметом окремого дослідження).

Виходячи з вищевикладеного, виникають питання: 1) йдеться про об'єкти комунальної власності для забезпечення спільних потреб громад чи про спільну власність громад? 2) районна і обласна рада мають повноваження щодо реалізації права власності на такі об'єкти (права володіння, використання, розпорядження) чи тільки управління?

Крім того, у процесі реалізації співробітництва територіальних громад, яке набуло обертів з прийняттям Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (2014) та здійснення децентралізації і реформування місцевого самоврядування протягом 2015-2020 рр., також почали виникати проблеми щодо об'єктів комунальної власності, створених кількома громадами за результатами співробітництва, які фактично стали спільною власністю цих громад.

Управління будь-якою спільною власністю має передбачати виділення частки кожного власника, проте стосовно спільної комунальної власності ці питання досі не унормовані законодавством, відповідні механізми не розроблено.

Між тим, у Цивільному кодексі України праву спільної власності присвячено главу 26, в якій визначається, що майно, яке є у власності двох або більше осіб, належить їм на праві спільної власності (стаття 355), при цьому виокремлюються право спільної часткової власності (статті 356-367) і право спільної сумісної власності (статті 368-372) [13, ст. 43].

Наприкінці 2021 р. у Верховній Раді України був зареєстрований

проект закону про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо комунальної власності, який передбачає визначення понять «спільна сумісна власність територіальних громад» та «спільна часткова власність територіальних громад», а також правову регламентацію реалізації права спільної власності та управління її об'єктами. Проте він досі опрацьовується у відповідному комітеті Верховної Ради України.

Отже, вважаємо за доцільне розкривати сутність поняття «комунальна власність» крізь призму її методологічної ідентифікації шляхом інтегративного застосування кількох методів наукового пізнання, а саме – системно-структурного, політекономічного та соціального підходів.

Системно-структурний підхід дозволяє відобразити множину об'єктів права комунальної власності, що мають різну природу і властивості (підприємства, нерухоме майно, житловий фонд, транспорт, нематеріальні активи, доходи бюджету, земля, інші природні ресурси, інженерні комунікації тощо), як складових елементів цілісного явища. Це дасть можливість органам місцевого самоврядування усвідомлено розробляти документи стратегічного спрямування розвитку комунальної власності як компонента потенціалу громади за такою логікою: «концепція комунальної власності громади → стратегія розвитку комунальної власності громади → програми розвитку кожного складника комунальної власності громади».

Політекономічний підхід має віддзеркалювати економічні відносини, що формуються у ланках місцевого господарства в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ у громаді. Це дозволить органам місцевого самоврядування використовувати ефективні механізми публічного управління тими об'єктами права комунальної власності, які мають вартісні характеристики (комунальні підприємства, земельні ресурси, комунальне майно та ін.) та є (або можуть стати) чинниками

економічного зростання громади, об'єктами інвестування, джерелом доходів місцевого бюджету тощо.

Соціальний підхід відсвічуватиме функціонування об'єктів права комунальної власності в соціальному середовищі, тобто людиноцентристський аспект. Це означає, що діяльність комунальних підприємств, установ і організацій, а також використання інших ресурсів потенціалу громади матиме спрямованість на задоволення потреб територіальної громади, реалізації програм її соціального розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі проведеного дослідження поняття «комунальна власність» можна сформулювати наступні висновки. Оскільки сукупність об'єктів комунальної власності формує матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування, комунальна власність є найважливішим компонентом потенціалу територіальної громади. При цьому залишається дискусійним застосування поняття «спільна комунальна власність». Запропоновано розкривати сутність поняття «комунальна власність» крізь призму її методологічної ідентифікації шляхом інтегративного застосування кількох методів наукового пізнання, а саме – системно-структурного, політекономічного та соціального підходів.

Перспективами подальших досліджень мають стати наукові розвідки механізмів реалізації права комунальної власності за всіма його складовими – володіння, використання, розпорядження.

Література

1. 100 найбільших приватних компаній України 2021. 13.10.2021. URL: <https://forbes.ua/ratings/100-naybilshikh-privatnikh-kompaniy-ukraini-2021-12102021-2580> (дата звернення: 05.08.2023).
2. Алексеев В.М. Удосконалення управління комунальною власністю в Україні: організаційно-теоретичні засади. Чернівці : Технодрук, 2005.

216 с.

3. Гуськова І. Особливості управління комунальною власністю як специфічної форми групової власності. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. Вип. 4 (12). С. 162-167.
4. Економічний словник-довідник ; За ред. С. В. Мочерного. Київ : Феміна, 1995. 368 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002850 (дата звернення: 01.08.2023).
5. Енциклопедія Сучасної України. Електронна версія [веб-сайт] / Гол. редкол. : І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Дата створення: 2014. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення: 02.08.2023).
6. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2006. 355 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf (дата звернення: 01.08.2023).
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. (Редакція від 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.08.2023).
8. Ольшанський О.В. Ресурсне забезпечення розвитку території: двовимірний підхід. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 4. С. 220-225.
9. Про власність : Закон України від 07.02.1991 № 697-XII. Втрата чинності від 20.06.2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12> (дата звернення: 30.07.2023).
10. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997

- № 280/97-ВР. (Редакція від 03.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 01.08.2023).
11. Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування : Закон України від 07.12.1990 № 533-XII. Втрата чинності від 12.06.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12> (дата звернення: 30.07.2023).
12. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди ; [редкол. : В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ : Абрис, 2002. 742 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096> (дата звернення: 01.08.2023).
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. (Редакція від 10.06.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 01.08.2023).
14. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. URL: <https://leksika.com.ua/legal/> (дата звернення: 01.08.2023).

References

1. 100 najbiljshykh pryvatnykh kompanij Ukrajinu 2021 [100 largest private companies of Ukraine 2021]. Available at: <https://forbes.ua/ratings/100-naybilshikh-privatnykh-kompaniy-ukraini-2021-12102021-2580> (date of access 05.08.2023) [in Ukrainian].
2. Aleksjejev V.M. (2005). Udoskonalennja upravlinnja komunalnoju vlasnistju v Ukrajinu: orghanizacijno-teoretychni zasady [Improving the management of communal property in Ukraine: organizational and theoretical foundations]. Chernivci : Tekhnodruk. 216 s. [in Ukrainian].
3. Ghusjkova I. (2012). Osoblyvosti upravlinnja komunalnoju vlasnistju jak specyfichnoji formy ghrupovoji vlasnosti. *Publichne upravlinnja: teorija ta*

- praktyka*. Vyp. 4 (12). S. 162-167 [in Ukrainian].
4. Ekonomichnyj slovnyk-dovidnyk (1995). [Economic dictionary-reference]. Za red. S. V. Mochernogho. Kyjiv : Femina. 368 s. Available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002850 (date of access 01.08.2023) [in Ukrainian].
 5. Encyklopedija Suchasnoji Ukrajiny (2014). [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Elektronna versija [veb-sajt] / Ghol. redkol. : I.M. Dzjuba, A.I. Zhukovs'kyj, M.Gh. Zheleznjak ta in.; NAN Ukrajiny, NTSh. Kyjiv : Instytut encyklopedychnykh doslidzhenj NAN Ukrajiny. Available at: <https://esu.com.ua/> (date of access 02.08.2023) [in Ukrainian].
 6. Zavads'kyj J.S., Osovs'ka T.V., Jushkevych O.O. (2006). Ekonomichnyj slovnyk [Economic dictionary]. Kyjiv : Kondor. 355 s. Available at: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf (date of access 01.08.2023) [in Ukrainian].
 7. Konstytucija Ukrajiny (1996). [Constitution of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (date of access 01.08.2023) [in Ukrainian].
 8. Oljshans'kyj O.V. (2013). Resursne zabezpechennja rozvytku terytoriji: dvovymirnyj pidkhid [Resource provision of territory development: a two-dimensional approach]. *Publichne upravlinnja: teorija ta praktyka*. Vyp. 4. S. 220-225. [in Ukrainian].
 9. Pro vlasnistj : Zakon Ukrajiny vid 07.02.1991 № 697-XII [On property: Law of Ukraine dated February 7, 1991 No. 697-XII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12> (date of access 30.07.2023) [in Ukrainian].
 10. Pro misceve samovrjaduvannja v Ukrajinii : Zakon Ukrajiny vid 21.05.1997

- № 280/97-VR [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine dated May 21, 1997 No. 280/97-VR]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-Bp> (date of access 01.08.2023) [in Ukrainian].
11. Pro miscevi Rady narodnykh deputativ ta misceve i reghionaljne samovrjaduvannja : Zakon Ukrajiny vid 07.12.1990 № 533-XII [On local Councils of People's Deputies and local and regional self-government: Law of Ukraine dated December 7, 1990 No. 533-XII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12> (date of access 30.07.2023) [in Ukrainian].
 12. Filosofs'kyj encyklopedychnyj slovnyk (2002). [Philosophical encyclopedic dictionary] / NAN Ukrajiny, In-t filosofiji imeni Gh. S. Skovorody ; [redkol. : V. I. Shynkaruk (gholova) ta in.]. Kyjiv : Abrys. 742 s. Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096> (date of access 01.08.2023) [in Ukrainian].
 13. Cyviljnyj kodeks Ukrajiny vid 16.01.2003 № 435-IV [Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 435-IV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (date of access 01.08.2023) [in Ukrainian].
 14. Jurydychna encyklopedija : V 6 t. (1998) [Legal encyclopedia] / Redkol. : Ju. S. Shemshuchenko (gholova redkol.) ta in. Kyjiv : «Ukr. encykl.». Available at: <https://leksika.com.ua/legal/> (date of access 01.08.2023) [in Ukrainian].